

Selvitys

VENEVARASTON (56L)

kulttuurihistoriallisesta ja maisemallisesta

arvosta/merkityksestä

Laitaatsillan telakka-alueelle

RAPORTTI 5.2.2019

FM Teija Ahola, Selvitystyö Ahola

Sisällysluettelo

1	Toimeksianto ja kohteen kuvaus	3
2	Työmenetelmät ja raportin sisältö	3
3	Venevaraston suojelutilanne	4
4	Telakan venevarasto	6
5	Laitaatsillan telakan rakennusvaiheet ja nykyinen rakennuskanta	9
6	Asiantuntijan tulkinta	11
7	Lähteet	13

Kuva: Laitaatsillan korjaustelakka kuvattuna etelästä, Oskarinniemenestä. Venevarasto jää vasemmalle, kuvan ulkopuolelle.

Hankkeen perustiedot

Kohde	Rakennus 56L (Keluvenevarasto)
Alue	Laitaatsillan telakka, Laivamiehentie 2, Savonlinna
Työ	Selvitys kohderakennuksen kulttuurihistoriallisesta arvosta ja merkityksestä valtakunnallisesti arvokkaalle Laitaatsillan telakkayhdyskunnan rakennetulle kulttuuriympäristölle.
Tilaaaja	Stora Enso Oyj, Kanavaranta I, 00100 Helsinki Property Manager Essi Jumisko
Tekijä	Selvitystyö Ahola, Mikkeli FM Teija Ahola
Ajankohta	Tammikuu 2019
Aineistot	Raportti 5.2.2019 (pdf) Valokuvat (jpg.)
Valokuvien käyttöoikeudet	Valokuvien käyttö tilaajan, Mikkelin kaupungin, omissa julkaisuissa ja raporteissa. Kuvaaja ilmoitettava: Teija Ahola, Selvitystyö Ahola 2018.

1 Toimeksianto ja kohteen kuvaus

Tehtävänä oli laatia asiantuntija-arviointi Savonlinnan Laitaatsillan telakka-alueella sijaitsevan venevaraston noin 500 m², kulttuurihistoriallisesta arvosta/merkityksestä telakka-alueelle. Rakennukselle on myönnetty purkamislupa, lupatunnus 18-0489-P, päätös 12.12.2018, § 499.

Laitaatsillan telakka-alue ja sen vieressä sijaitsevat telakan vanhimmat asuinalueet kuuluvat Museoviraston ja ympäristöministeriön valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen luetteloon. Kohteena oleva rakennus on sisävesitelakan 1920-luvun rakennuskantaan kuuluva kookas puurakenteinen venevarasto, joka on rakennettu Enso-Gutzeitin metsäosaston alaisen laivasto-osaston veneiden talvisäilytykseen. Se sijaitsee hieman erillään edelleen toimivan korjaustelakan ydinalueesta. Alkuperäisen toiminnan päätyttyä rakennus on ollut vuokrattuna yksityisen venetelakan verstaas-, varasto- ja toimistotiloiksi. Niemenkärjessä on Savonlinnan pursiseuran tukikohta.

2 Työmenetelmät ja raportin sisältö

Kohderakennusta ja sen lähialuetta koskevat suojelutavoitteet selvitettiin voimassa olevista kaavoista ja valtakunnallisista inventoinneista. Alueelle tehtiin yksi maastokäynti, jolloin venevarasto dokumentoitiin valokuvaamalla ulkoa ja sisältä. Arkistotutkimuksia ei tehty, koska tehtävänä ei ollut rakennushistoriaselvitys ja toimeksiantoa varten kohteen historiasta oli riittävästi tietoa inventoinneissa ja muissa lähteissä. Rakennuspiirustuksia ei ollut käytettävissä.

Työn painopiste oli kohteen nykytilan kuvauksessa, joka perustui omiin havaintoihin, inventointeihin sekä tuoreisiin rakennuksen teknistä kuntoa koskeviin kartoituksiin. Edellä mainittuja Laitaatsillan telakasta tehtyjä selvityksiä ovat 2017 päivitetty telakka-alueen rakennusinventointi, keskustaajaman länsiosien osayleiskaavaa varten koottu aluekuvaus, venevarastosta tehty kuntoarvio vuodelta 2019 ja haitta-ainekartoitus vuodelta 2018.

Raportissa tulosten esitystapa painottuu valokuviiin ja karttaesityksiin, joiden tarkoituksena on havainnollistaa telakka-alueen ominaisluonnetta, nykytilaa ja venevaraston asemaa telakan rakennushistorian ja toiminnan sekä aluerakenteen ja maisemakuvan kannalta. Tekstiosio pidetään tiiviinä. Kuvailaan venevaraston taustat, käyttötarkoitus ja rakennustekniset ominaisuudet.

Lopuksi on asiantuntijan tulkinta kohderakennuksen kulttuurihistoriallisesta ja maisemallisesta arvosta/merkityksestä telakka-alueelle.

Kuva: Kuvassa vasemmalla näkyy venevarasto. Kuva otettu Oskarinniemeltä. Oikealla taustalla on telakka.

3 Venevaraston suojelutilanne

Laitaatsillan telakka-aluekokonaisuuteen on kohdistettu suojelutavoitteita valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa ja yleiskaavoissa.

Kohde	RKY /VAT	Maakuntakaava	Yleiskaava	Asemakaava	LaRS
Telakka-alue	1)	2) maV	3) TY/P, T-1/s, SRS, sr-1, sr	4) T	5) 1 kpl
Venevarasto rakennuksena	sisältyy	sisältyy	TY/P	sisältyy	ei ole

1) Valtioneuvosto päätti uusista alueidenkäyttötavoitteista 14.12.2017. Niiden mukaan alueidenkäytössä on tarpeen tunnistaa viranomaisten valtakunnallisten inventointien alueet ja ottaa huomioon siten, että niiden arvot turvataan. Rakennetuista kulttuuriympäristöistä on Museoviraston laatima inventointi (RKY 2009) ja maisema-alueista ympäristöministeriön maisema-alue työryhmän mietintö (1992), jonka perusteella valtioneuvosto teki 1995 maisema-alueita ja maisemanhoidon kehittämistä koskevan periaatepäätöksen.

- Venevarasto jää alueelle, joka sisältyy RKY-inventointiin aluekohteena: Laitaatsillan telakkayhdyskunta.

2) Etelä-Savon maakuntakaava on 29.5.2009 hyväksytty maakuntavaltuustossa ja vahvistettu ympäristöministeriössä 4.10.2010. Tuulivoimaa käsittelevä Etelä-Savon 1. vaihemaakuntakaava on vahvistettu 3.2.2016. Edellisiä päivittävä Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava on hyväksytty maakuntavaltuustossa 12.12.2016.

- Venevarasto jää alueelle, joka on merkitty maakuntakaavan kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti merkittävänä alueena (maV 16.553). Merkintä vastaa RKY:n aluerajausta.

3) Alueelle on laadittu oikeusvaikutteinen Keskustaajaman länsiosien osayleiskaava, jonka kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 12.3.2007 (muutoksia 2010 ja 2011). Keskustaajaman länsiosien osayleiskaavan muutos on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 14.12.2011. Kaavamuutosalueelle jää Laitaatsillan telakka-alueesta vain valtatie pohjoispuoleinen vanha asuinalue.

- Venevarasto jää alueelle, joka on osoitettu TY/P -merkinnällä ympäristöhäiriöitä aiheuttamattomien teollisuus- ja palvelutoimintoja palvelevien rakennusten alueeksi. Alueella on kulttuurihistoriallisesti arvokkaan telakan rakennuksia.

– Osa telakka-alueesta on osoitettu T-1 merkinnällä teollisuustoimintoja palvelevien rakennusten alueeksi, jolla ympäristö säilytetään. Kaavamerkintään sisältyy teksti: Alueella on kulttuurihistoriallisesti arvokas telakka laitteineen ja rakennuksineen. Säilyttämisen piiriin kuuluvat telakkatoimintaa sen eri vaiheissa palveleet rakennukset sekä niiden historialliset yhteydet vesitiehen ja toisiinsa. Rakentaminen on sovittava olemassa oleviin rakennuksiin ja niiden sijoitustapaan. Käyttötarkoituksimerkintää täydentää /s -merkintä, jolla osoitetaan alue rakennustaiteellisesti, historiallisesti, maisemakuvan ja ympäristön kannalta merkittävaksi alueeksi, jolla ympäristö säilytetään. Perusrakentaminen ja uudisrakentaminen alueella tulee sopeutua olemassa olevaan rakennuskantaan ja ympäristöön.

4) Alueen asemakaava on vahvistettu 25.4.1988.

- Telakka ml. venevarasto on osoitettu T-merkinnällä teollisuus- ja varistorakennusten korttelialueeksi alueeksi (II, e=0,5).

5) Laitaatsillan telakka-alueen entinen paloasema on suojeltu 1.7.2010 voimaan astuneen rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) nojalla.

Lisäksi Laitaatsillan telakka-aluetta koskee sopimus Museoviraston ja Enso Oyj:n yhteistyöstä Enso Oyj:n rakennusperinnön vaalimiseksi. Yhteistyösopimus on tehty 1998. Sopimuksen piiriin kuuluvat Laitaatsillan telakan alueelta ison ja pienen telakan alue, tavaravarasto, voima-asema ja vinssihuone. Ison ja pienen telakan alue on kulttuurihistorialliselta arvoltaan keskeinen.

KARTTASELITYS

- Kohderakennus: Venevaja
- Telakka-alue
- Teollinen rakennus
- Muu rakennus

KULTTUURIYMPÄRISTÖN SUOJELUTAVOITTEET RKY Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

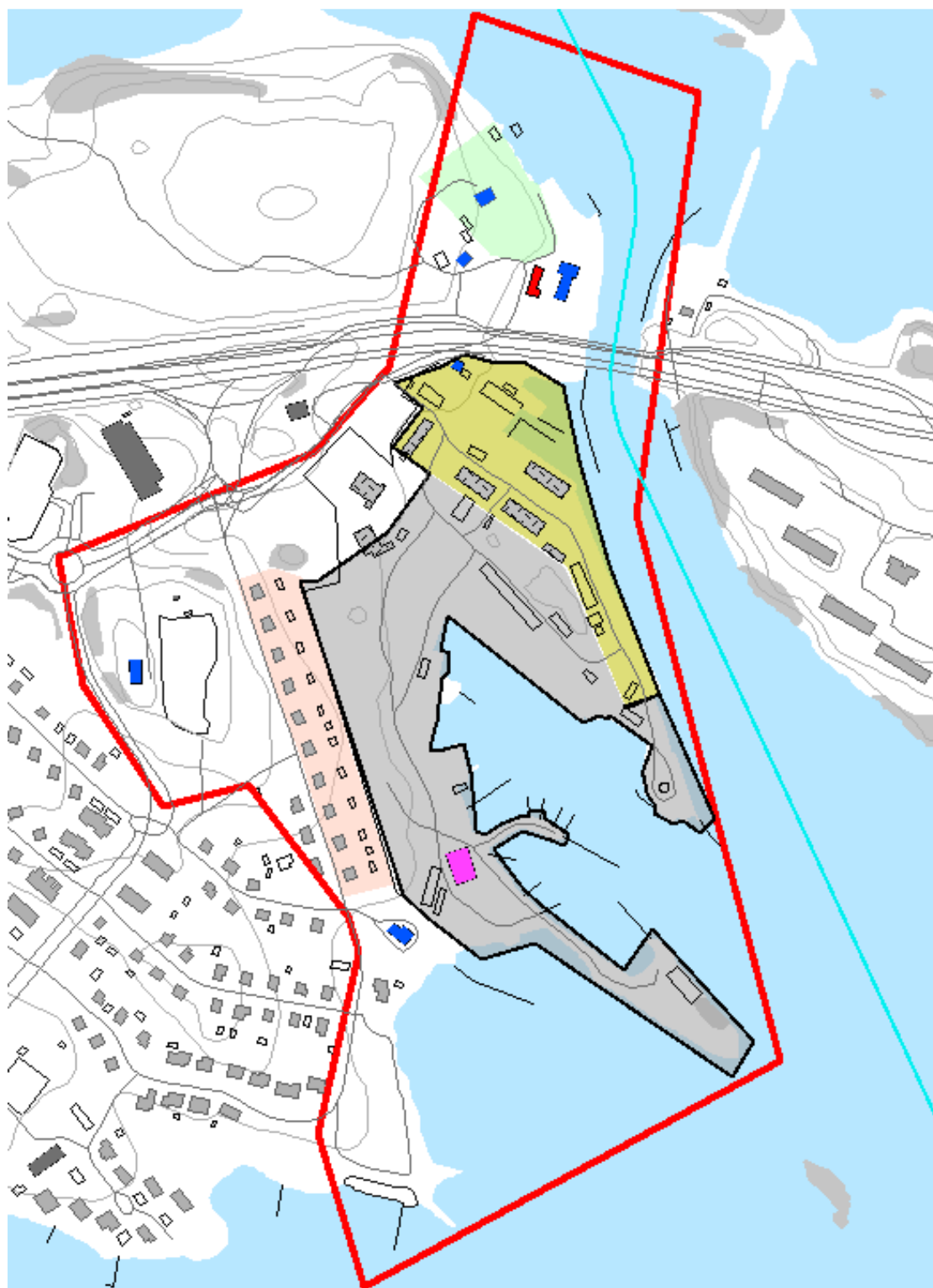
- Laitaatsillan tehdasyhdyskunta
- Vastaa maakuntakaavan ma/V -
alumerkintää

LaRS rakennusperintölaki 498/2010

- Paloasema

Keskustaajaman länsiosien oyk 2007 ja oyk:n muutos 2011

- Kohdekohtainen suojelumääräys
- Kohdekohtainen suojelumääräys,
koskee myös pihapiiriä
- Aluevarausmerkintä TY/P
- Aluevarausmerkintä T-1 ja /s
- Aluevarausmerkintä AP ja /s

Kuva: Laitaatsillan telakka-aluetta koskevat suojelutavoitteet kaavoissa ja valtakunnallisessa rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnissa./ Selvitystyö Ahola 2019

4 Telakan venevarasto

Seuraava venevaraston käyttötarkoituksen ja rakennusteknisten ominaisuuksien kuvaus perustuu pitkälti aikaisemmin tehtyihin selvityksiin, joita ovat päivitetty rakennusinventointi vuodelta 2017, haitta-ainekartoitus vuodelta 2018 ja kuntotutkimus 2019.

Kuva: Pohjoispääty ja länsisivu.

Kuva: Eteläpääty.

VENEVARASTO on rakennettu arviolta 1920-luvun alkupuolella, viimeistään 1925.

Alkuperäinen käyttö: Metsäosaston kela-, soutu- ja pelastusveneiden säilytys / uittotukikohta

Nykyinen käyttö: varasto, pieni toimistohuone

Kerrosluku: III½: pohjakerroksen päällä 3 tasannetta

Perustus: nurkka- ja välikivet lohko-kivistä, välit ristikoitu puurimoilla. Erillistä alapohjaa ei ole, rakennus on maapohjalla.

Runko: järeä kehikkorunko ja vaaka-rakenteet käsin vuolluista pyöreistä pilareista ja veistetyistä palkeista

Vuoraus: lomalauta (kaksi eri leveyttä)

Ulkovärit: kauhtunut lila (alta pilkottaa kellertävä sävy; ollut ehkä alkujaan punainen); yksityiskohdat valkoiset

Katon muoto ja kate: harjakatto, maalaamaton galvanoitu peltikatto

Erityispiirteet: Rakennuksen koko ja kerrosluku. Profiloidut kattovasojen päät. Pieniruutuiset yksinkertaiset ikkunat suorilla vuorilautoilla. Päätyjulkisivujen symmetrisyys. Sivuseinien samankaltainen aukotus. Rungon pilari- ja palkistorakenne, joka on samantapainen kuin 20-luvun tavaramakasiinissa (15 L); Gutzeit-yhtiön tähti-ikkunat päädyssä.

Rakennuksen ulkoasu on päässyt rapistumaan. Kohteen ulkoasun materiaalien autenttisuus on vaarantunut. Toisaalta käyttö rakennuksen lautavuoraus sekä suorat ikkunoiden ja ovien vuorilaudat eivät ole ainutlaatuisia, joten niiden uusiminen samanlaisena on luonteva korjaustoimenpide. Pieniruutuiset ikkunapokat ja eritoten tähti-ikkunat ovat rakennusosia, joissa materiaalin autenttisuus on erityisarvo ja tavoitteena olisi mahdollisuuksien mukainen vanhan kunnostaminen eikä uusiminen (eteläpäädyssä erittäin huonokuntoiset).

> Vuonna 2019 tehtyyn kuntoarvioon sisältyvässä korjausehdotuksessa esitetään ulkovuoraus ja räystäslaudoitus kokonaan uusittavaksi, myös kaikki ikkunat ja ovet vuorilautoineen. Olennaisinta on kuitenkin perustuksen ja kantavan runkojärjestelmän kunnostus.

Kuva: Järvenpuoleiselle sivulle on avattu sisäänkäynti ja ikkuna myöhemmin rakennettuun toimistoon. Ikkunoita on peitetty levyillä.

Kuva: Rakennuksen lännenpuoleinen sivuseinä. Perustuksen liikkuminen näkyy katon aaltoiluna.

Kuva: Pohjoispääty. Rakennuksen ikkunoita ja ovia on rikki. Vuorilaudoitus on ikääntynyt, erityisen laajalti eteläpäädyssä. Pellille maalattu tunnus 56 L on säilynyt pohjoispäädyn oven yllä.

- Rakennusinventoinnin toteamia uhkatekijöitä:

Länsipuolella korkeampi maa syöttää pintavedet rakennuksen alle. Rakennus vajoaa, kiviperusta on osin liikkunut ja palkistorakenne on osin taipunut. Ikkunat ovat suurelta osin rikki ja päästävät veden ja lumen sisälle rakenteisiin. Vuorilaudoitus on osin ikääntynyt.

- Vuonna 2018 tehty haitta-ainekartoitus sisälsi rakennusmateriaalien asbesti-, PAH-, ja raskasmetallianalyysit. Maaperänäytteitä ei otettu.

Rakennuksen puuosissa kiinni olevat ulkomaalit eivät sisällä raskasmetalleja yli vaarallisen jätteen pitoisuusrajan. Asbestia ei löytynyt maaleista tai rakennuksen pinta- ja runkomateriaaleista. Ensimmäisen varastotasanteen lankkujen päällä oleva tervamainen aine (todennäköisesti puuteravaa, jolla veneitä huollettiin) sisältää PAH-yhdisteitä yli vaarallisen jätteen raja-arvon.

- Vuonna 2019 tehty kuntoarvion yhteenveto:

Rakennuksen perustuksen eläminen aiheuttaa rakennuksen kallistumista, joka vuorostaan on seurausta täyttömaapohjaisesta rakennuspaikasta. Rakennuksen liikkuminen tulee jatkumaan, jos perustuksia ei paranneta ja marmassoja niiden alla ja ympärillä uusita.

Kantavat seinät, pilarit ja palkistot ovat melko hyvässä kunnossa, mutta niiden sivusiirtymät ja muodonmuutokset voivat aiheuttaa lisää kallistumisia, ja sitä kautta sortumisia.

Kuva: Rakennuksen hirsirakennetta. Tasanteet eivät ole kauttaaltaan umpinaisia.

Kuva: Pohjoispäädyssä oleva aukko, jonka kautta veneitä nostettiin. Aukossa ei ole alkuperäistä nostolaitetta.

Kuva: Vinttikerros. Lankkuportaat sijaitsevat rakennuksen pohjoispäässä, lähellä nostoaukkoa.

SISÄKUVAT

Venevarasto on kooltaan n. 29 x 18 m ja pystytetty järeistä käsinvuolluista hirsipilareista ja veistetyistä palkeista lohkokivien varaan. Rakenteet ovat kauttaaltaan näkyvissä. Alapohja on maapohjainen, paitsi mahdollisesti 80-luvulla sisustettu pieni toimistohuone.

Kuntoarvion mukaan runkorakenteissa ei havaittu merkittäviä lahovaurioita. Seinissä on suuria taipumia sekä pullistuksia hirsien siirtymisestä johtuen, myös välipohjapalkistoissa on taipumia.

Rakennusinventoinnin mukaan 1972 ovet levennettiin, perusrakenteet oikaistiin ja vesikatteen vaihdettiin päreen tilalle pelti. Tällöin harjalta poistettiin kuusi tuuletustorvea ja kuusi pientä ikkunaa kummaltakin lappeelta.

Peltikate on välttävässä kunnossa, varsinaisia vuotokohtia ei ole nähtävissä. Kattorakenteiden siirtymät ja vinoudet johtuvat perustuksena olevien nurkka- ja väliekien liikkumisesta. Seinärakenteet ja keskialueen alapohja palkit tukeutuvat irtokivien varaan.

Sisätilat edustavat lähes muuttumattomana säilynyttä veneiden siirto- ja säilytystekniikkaa. Säilytettävät veneet on tuotu kolmikerroksisen rakennukseen sisään sen molemmissa päädyissä olevista leveistä pariovista. Pohjoispäädyssä kattorakenteisiin kiinnitetyn vintturin avulla veneet on nostettu ylempiin kerroksiin, jossa ne työnnetty omille paikoilleen. Ylimmällä tasanteella, vintissä, on säilytetty paksuja sinkkivaijereita.

- Vuonna 2019 tehty kuntoarvion korjausehdotus

Perustukset uusitaan / korjataan. Seinät, pilarit ja palkit tunkataan paikoilleen. Välitasojen laudoitukset uusitaan tai tarkistetaan ja korjataan. Taipuneet välipohjapalkit korvataan uusilla hirsillä. Haitta-ainekartoituksen tulokset on huomioitava rakennuksen käytössä.

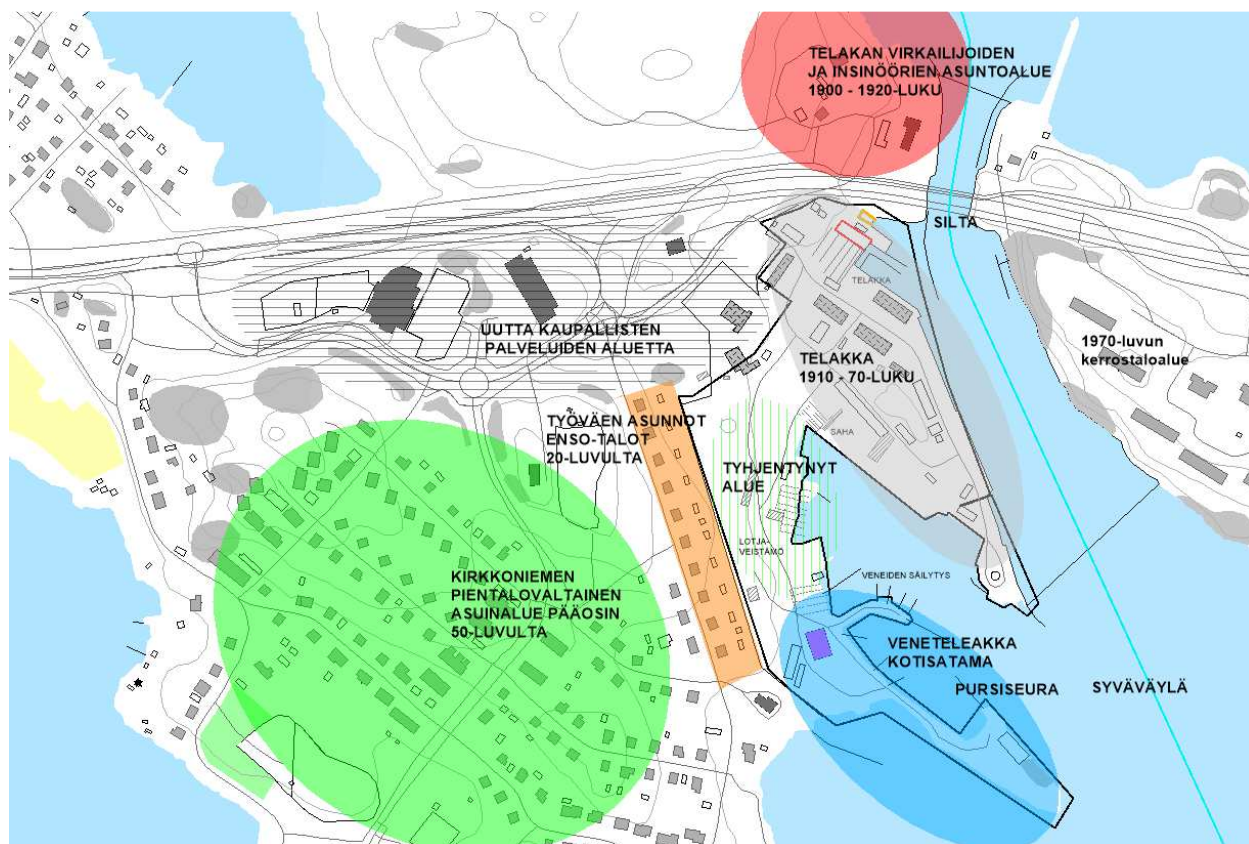
5 Laitaatsillan telakan rakennusvaiheet ja nykyinen rakennuskanta

W. Gutzeit & Co:n toiminta Laitaatsillassa alkoi vuonna 1894, jolloin alueella oli pieni korjauspaja ja varastoja. Vuonna 1911 yhtiö siirsi nostotelakan toiminnot Lappeen Rutolasta Laitaatsillan. Vuonna 1912 valmistuivat konepaja ja telakka. Laitaatsilta toimi vuodesta 1918 alkaen yhtiön hinaaja- ja lotjalaivaston tukikohtana, jossa alukset huollettiin ja telakoitiin talveksi. Telakalle valmistui oma voimalaitos 1915.

1900-luvun alkuvuosikymmeninä Enso-Gutzeit Oy oli Saimaan suurin laivanvarustaja, jolla oli hallussaan laajimmillaan lähes 250 aluksen "valkoisen tähden" laivasto. Laivasto-osaston palveluksessa oli maailmansotien välisenä aikana parhaimmillaan 800–900 miestä ja Laitaatsillassa työskenteli talvisin jopa yli 300 miestä. Puutavarayhtiö tarvitsi jatkuvasti laajenevan tuotantonsa takia raaka-aineiden ja tuotteiden kuljetukseen yhä enemmän aluksia. 1920-luvulla Laitaatsillan alueelle rakennettiin lotjaveistämö, jossa valmistui noin 130 alusta.

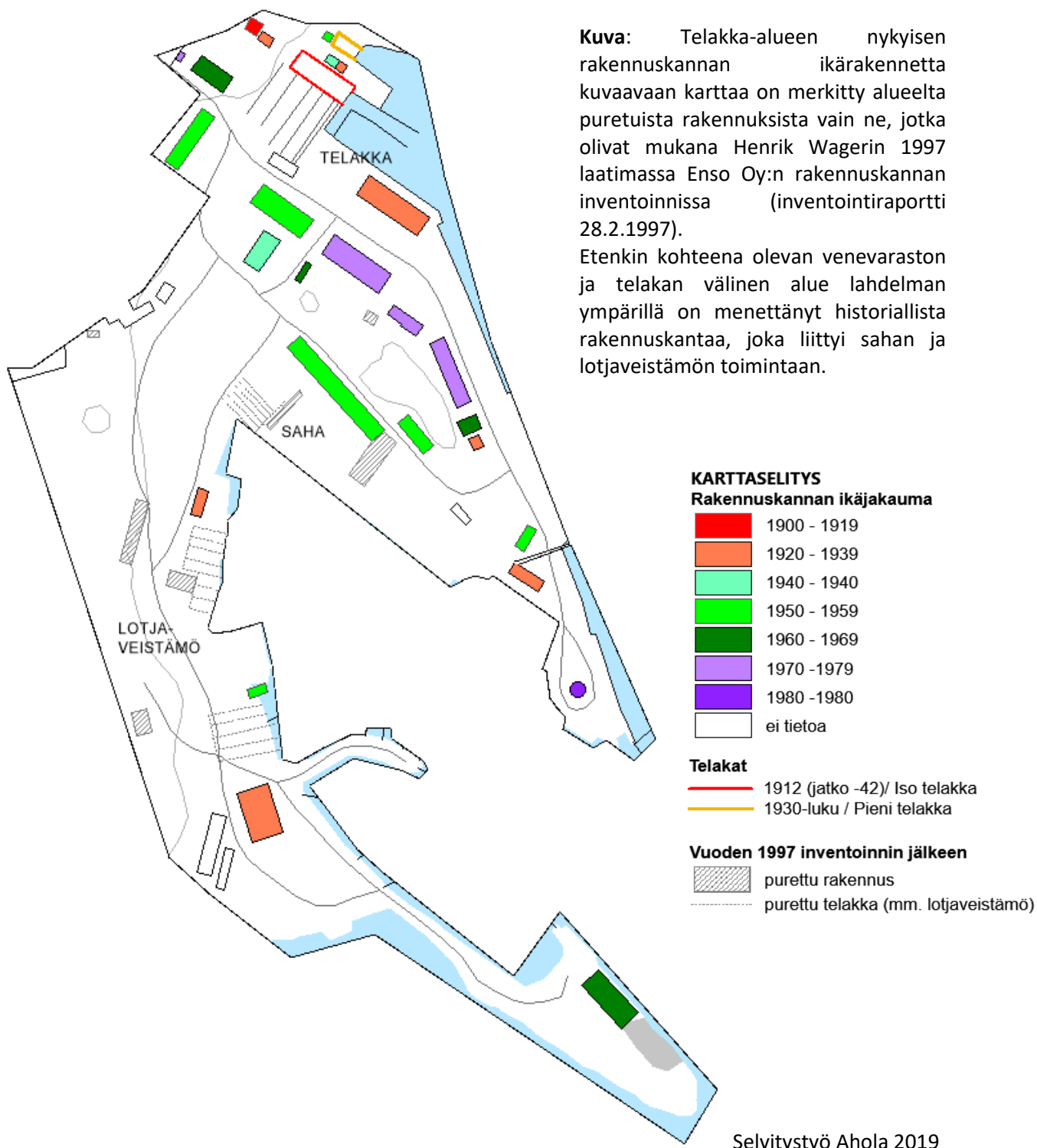
Telakasta ja siihen liittyvästä yhdyskunnasta muodostui omanlainen yhdyskuntansa 1900-luvun vaihteessa. Enso-Gutzeit Oy:n myötävaikutuksella toteutuneeseen rakennuskantaan Laitaatsillan alueella kuuluvat myös paloasema, virkailija-asuntoalue 1900-luvun alkupuolelta sekä telakka-alueen länsireunassa Kirkkoniemenkadun varressa oleva yhtenäinen rivi pohjamuodoltaan neliömäisiä Enson ns. Linjataloja.

Uittoaukoltaan 40 m leveät maantiesilta ja rautatiesilta valmistuivat 1960-luvulla. Maantie- ja rautatiekuljetukset sekä Saimaan kanavan sulkeutuminen vähensivät uiton ja vesikuljetusten merkitystä kaukokuljetuksissa. Entisen Enso-Gutzeit Oy:n laivasto-osaston toiminta loppui 1985. Yhtiö lopetti puiden hinauksen omilla laivoillaan, työtä jatkoivat yksityiset yrittäjät. Kokonaisuudessaan uitto on vähentynyt Saimaan alueella. Telakan toiminnasta on vuodesta 2000 vastannut Laitaatsillan Telakka Oy, joka sai uudet omistajat 2017 alussa.

Kuva: Alueen toiminnoista merkittävin on ollut telakka, joka sijaitsee syväväylän länsirannalla, sillan kupeessa. Veneiden talvisäilytys on keskittynyt Rahalahteen, jonka rannalla sijaitsi ennen myös lotjaveistämö ja saha. Telakka-alue rajautuu yhtiön rakennuttamiin asuinalueisiin: pohjoisessa virkailijoiden pieneen ja väljään asunto-alueeseen ja lännessä Kirkkoniemenkadun tiiviiseen työväen asuntokortteliin. / Selvitystyö Ahola 2019

Savonlinnan maakuntamuseo päivitti ja täydensi 2017 telakka-alueesta 90-luvun alussa laaditun rakennusinventoinnin. Telakan rakennuskanta koostuu korjauspajoista, peltipajoista, puusepän- moottori- ja maalausverstaista, työkaluvarastoista, vinsseistä ja erilaisista varastorakennuksista, lauta- ja venevarastoista, venevajoista ja -talaista. Olemassa oleva rakennus-/rakennekanta jakautuu vajaan kahdeksankymmenen vuoden ajanjaksolle. Vanhin rakenne on höyrynjakopannu vuodelta 1907 ja uusin öljysäiliö vuodelta 1980. Rakennus-/rakennekanta jakautuu eri vuosikymmenittäin seuraavasti: 1910-luku: 2, 1920-luku: 7, 1930-luku: 1, 1940-luku 2, 1950-luku: 8, 1960-luku: 4, 1970-luku: 6 ja 1980-luku: 1.

6 Asiantuntijan tulkinta

Työ sisältää asiantuntijan tekemän tulkinnan kohteen kulttuurihistoriallisesta ja maisemallisesta arvosta/merkityksestä telakka-alueelle.

LAITAATSILLAN TELAKKA-ALUEEN VALTAKUNNALLINEN MERKITTÄVYYS

Laitaatsillan telakka on 1900-luvun alkupuolelta alkaen ollut Suomen tärkeimpiä sisävesitelakoita ja sisävesilaivojen talvehtimistukikohta. Telakan historia liittyy Suomen puunjalostusteollisuuden kehitykseen, etenkin sen yhden keskeisen yhtiön, Enso-Gutzeit Oy:n, toimintaedellytyksiin Saimaan vesistöalueella.

Telakka-alue muodostaa vaihteittain rakennetun ja toimintaperiaatteiden mukana muuntuneen rakennetun kokonaisuuden, jossa on säilynyt paljon sen alkuperäiseen toimintaan liittyviä rakennuksia, useimmat vaatimattomia puurakenteisia suojia tavaroille, polttoaineille tai teknisille laitteille.

Telakan monipuolisena säilynyt rakennuskanta ja toiminnan jatkuvuus on nostettu keskeiseksi arvoperusteiksi Laitaatsillan sisävesitelakan valtakunnalliselle merkittävyydelle.

Telakka-alueen yleisilme ja rakennusten muodostama kokonaisuus kuvaa hyvin sisävesilaivaliikenteen vaiheita pitkältä ajalta, vaikkakin alueen eteläosassa toimineen lotjaveistämön rakenteita ja rakennukset ovat hävinnyt parin viime vuosikymmenen aikana, myös sen ja telakan välinen pieni saharakennus on purettu. Rahalahden rannat ja eteläinen niemi ovat nykyään retki- ja huviveneilijöitä palvelevana venetelakkana ja satamana, jossa on säilynyt kohteena oleva 20-luvun venevarasto sekä pursiseuran käytössä oleva 60-luvun venevaja.

Venevaraston merkitys liittyy metsäyhtiön perustaman korjaustelakan historialliseen todistusvoimaan, jonka edellytyksenä on monipuolinen alkuperäisessä käytössä säilynyt tai luontevasti uuteen käyttöön muunneltu, mutta edelleen alkuperäistä käyttötarkoitusta ilmentävä, rakennuskanta.

Laitaatsillan telakkayhdyskunnan RKY-alueelta puuttuu sen suojelutavoitteet huomioon ottava asemakaava oikeusvaikutteisin suunnittelu, rakentamista ja suojelua koskevin määräyksin. Tilanne vaikeuttaa alueen kehittämistä ja telakkatoimintojen ylläpitämistä palvelevan rakentamisen ja muiden ympäristöä muokkaavien toimenpiteiden suunnittelua.

Ajantasaisella alueidenkäytön suunnitelmalla selkeytettäisiin ja edesautettaisiin alueen kehittämistä ja kulttuuriympäristöarvojen säilyttämistä.

YMPÄRISTÖARVO

Venevarastorakennuksen ympäristöarvot liittyvät sen koosta ja sijainnista juontuvaan näkyvyyteen väylää ympäröivässä järvimaisemassa, kaukomaisemassa. Syväväylän ja maareittien risteyskohdan reunoilla sijaitsevat vanha suojeltu paloasema ja voimalaitos mainitaan kuitenkin yleisemmin telakan tunnusrakennuksiksi.

Laivasto-osaston käyttämä varastorakennus on poikkeuksellisen kookas venevajaksi. Rakennuspaikka etelään aukeavan lahden rannalla ja rakennuksen päätykolmiossa oleva Enso-Gutzeitin valkoreunainen tähti-ikkuna karakterisoi paikan etelästä syväväylää saapuville jo pitkästä matkaa. Venevaraston erottaa hyvin Pihlajaniemen asuntoalueen venerannaltakin.

Lähimaisemassa vaikuttaa rakennuksen ympärillä tehdyt rantojen täytöt. Tavaramakasiinin (15 I) ja öljyvaraston (12 L) tapaan rakennus sijoitettiin logistisesti aivan veden äärellä, jossa se pystyi palvelemaan

parhaiten laivojen tarpeita. Myöhemmät järventäytöt rakennuksen itä- ja eteläpuolella ovat etäännyttäneet sen rantaviivasta.

Kookkaalla venevarastorakennuksella on arvoa Laitaatsillan alueen visuaalisena osana. Etenkin, kun se on viimeisiä vanhoja rakennuksia alueen eteläosassa, rakennusten ja rakenteiden osalta puretun lotjaveistämön alueen tuntumassa.

Kuva: Venevarasto erottuu Pihlajaniemen asuinalueen kotisatamaan. / Google StreetView.

RAKENNUSHISTORIALLINEN ARVO

Telakan suurimpiin rakennuksiin lukeutuva venevarasto on rakennettu 1925, ajankohtana, jolloin W. Gutzeit & Co:n laivasto-osaston toiminta Laitaatsillassa käynnistyi suuremmassa mittakaavassa. 1920-luvulla alueen rakennuskantaa korjattiin ja uusittiin runsaasti. Kyseisenä vuosikymmenenä rakennettuja telakan rakennuksia on jäljellä alle kymmenen. Niistä yhtenä ison telakan lähellä sijaitseva betonilaatoin verhoiltu tavaramakasiini (15L), jossa on rakenteena samantapainen jyrkähkö puupilari- ja -palkistorakenne kuin venevarastossa. Hirsikonstruktiot yleensä ovat tavallisia rakenteita alueen lautaseinäisissä rakennuksissa.

Venevaraston sisätilat ovat säilyneet valmistumisajan asussa, ja edustavat lähes muuttumattomana säilynyttä veneiden siirto- ja säilytystekniikkaa sekä hirsirakentamista 1920-luvun alusta. Venevarasto on myös julkisivuiltaan perustuksen, vuorin ja ikkunoiden osalta valmistumisajan asussaan, mutta ulkoasun materiaalien autenttisuus on vaarantunut ylläpitokunnostusten laiminlyönnin seurauksena. Telakan alueella Enso-Gutzeitin valkoinen tähti koristaa päätyikkunan muodossa vain venevarastoa ja tavaramakasiinia, lisäksi venevaraston lähellä olevassa kulkuaukon metalliportissa on metalliset tähdet.

KÄYTTÖARVO

Laivasto-osasto käytti venevarastoa puisten kelo-, soutu- ja pelastusveneiden ja toimintaa liittyvän tavaran säilytykseen. Veneiden talvisäilytykseen ja huoltoon rakennusta on käytetty myöhemminkin, mutta rakennuksen käyttö työtiloina on ollut hankalaa matalan kerroskorkeuden, puisen kehikkorungon ja puunpintojen vuoksi. Vuonna 2017 rakennuksen länsipuolelle pystytettiin iso pressuhalli veneiden säilytykseen.

Kuva: Alueen eteläinen portti. Taustalla näkyy venevarasto.

7 Lähteet

WWW-sivut

Etelä-Savon kulttuuriperintötietokanta ESKU

https://www.kulttuuriymparisto.fi/netsovellus/es/es_default.aspx (käytetty 4.2.2019):

Alue: Laitaatsillan telakkayhdyskunta (päivitys 2017 maakuntatutkija Jorma Hytönen)

Kohde ja rakennus: Laitaatsillan telakan venevaja (56L) (päivitys 2017 maakuntatutkija Jorma Hytönen)

Liitteet: Henrik Wagner, Enso Oy:n rakennuskannan inventointi, inventointiraportti 28.2.1997, s. 150–151.

Rask, Pia 2015: Laitaatsillan historialliset kohteet matkailun palvelutuotteen vetovoimatekijöinä.

Opinnäytetyö. Matkailun koulutusohjelma. Marraskuu 2015. MAMK.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/99666/Rask_Pia.pdf?sequence=1 käytetty 4.2.2019)

RKY Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Museovirasto.

http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx (käytetty 4.2.2019)

Raportit

Kosonen, Marko 2019: Kuntoarvio kohteesta Laitaatsillan telakan venevaja. Insinööripalvelu Kosonen Oy, raportti 22.1.2019. Stora Enso Oyj.

Vihavainen, Riku 2018: Haitta-ainekartoitusraportti kohteesta Laitaatsillan telakka rakennus 56L (kelavenevarasto). Eneri Oy, raportti ENE141/2018, 11.6.2018. Tilaaja Stora Enso Oyj.